

Harmadik évfolyam. Budapest, július 30. Harmincegyedik szám.

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Magyar hadak vezéri . . .

Ószintén szólva, kezd nekünk nem tetszeni 21 vezérünk, akik oly pompásan belegyakorlódtak már abba, hogy a magyar nemzet nevében cselekedjenek önkényesen.

A vezérlő bizottság tájékaról egyre sűrűbben jönnek disszonáns hangok. Biztosan semmit sem lehet tudni, mert a bizottság titkosaknak mondta ki a maga tanácskozásait. Azt mondta, hogy háború van és ilyenkor a vezérkar nem ütheti dobra a szándékait. Dehát ki háborúskodik? A nemzet? Hát egy alkotmánya bázisán szilárdan megálló nemzetnek van-e szüksége arra, hogy hadat viseljen egyik alkotmányos tényezője, a korona ellen? Nem. A korona lehet feledékeny, lehet tévedő, de ez nem érintheti a nemzet alkotmányát, amely mindaddig él, amíg a nemzet magáénak vallja.

Tehát csak tisztázzuk a fogalmakat és mondjuk ki, hogy ha a vezérlőbizottság háborút visel, ezt — önmaga ellen folytatja és így megérthető az is, hogy a maga kebelében dülő apró csatározásokat jobbnak látja hadi titkokként megőrizni a nyilvánosság elől.

És így történt meg, hogy a nemzeti akarat fejlődésében, alakulásaiban olyan útat írt le, mintha valami közös, titokzatos, felsőbb eszméáramlat működne a nemzetben. Pedig mindaz az átalakulás, ami a közakarathoz e néhány hónapon végbement, nem egyéb, mint lelkiismeretlenül összekapcsolt ellentétes elemek összeegyeztető törekvéseinek eredője.

A koalíció arra a célra alakult meg, hogy egy erőszakos kormányt megbuktasson. És mivelhogy ez sikerült neki, azt hitte, hogy a nemzeti erőt ragadta a kezébe. Pedig ez az erő csak romboló erő volt, de nem alkotó. Ezt nyomban kénytelen volt maga is megérezni, mikor azon kötelesség elé került, hogy aki kormányt buktat, maga köteles új kormányról gondoskodni.

Ugyanazon ellentétes elemek, amelyek kifogástalan harmóniával tudtak működni a kormány-buktatásban, egyszerre szétbomlottak a maguk individuális törekvéseikre, amint a kormány-alakítás pozitív-munkájára került a sor. A feudális főuraknak nem kellett az önálló vámterület, a néppártiaknak nem kellett a liberális reformok, a disszidenseknek a negyvennyolcas alap, a negyvennyolcas pártnak a választói reformok. És a vezérlőbizottság néhány titkos tanácskozása után a nemzeti vágyak egyetlen szent ideálban találkoztak össze: a magyar vezényszóban. Ez mindnyájunk közös ideálja, de féltő, hogy a vezérlőbizottság éppen azért vállalta azt egyetlen program-pontjának, mert — mint minden ideál — távol van még a reális valóságtól.

Ha keresztények, muzulmánok és zsidók közös asztalhoz ülnek és azt akarod, hogy az étel egyiknek vallási érzését se sértse, tégy héjjában főtt tojást az asztalra. Nos, mi attól

félünk, hogy a magyar kommandó is ilyen fött tojás a vezérlő bizottság asztalán.

A valódi nemzeti akaratnak meghamisított képe ma a huszonegyes bizottság. Hamis kép, mert azt a látszatot kelti, mintha a nemzet a liberális haladás összes mérföld-köveit suba alá volna kénytelen rejteni, hogy szuverénul nyilatkozhassék meg. Pedig a nemzet a választásokon sem tett koncessziókat a liberális haladás ellenségeinek és nem tett most sem. E koncessziókat csak a vezérlőbizottság tette, amely nem a nemzeti akarat, hanem a saját akaratának egységét félti. A nemzet tovább akar haladni szabad és független állami fejlődése útján és a választásokon megmutatta, hogy van is ereje ez útra. Most még híven halad vezérei után „minden poklokon keresztül“. De a disszonáns hangok már őt is nyugtalanítják és nincs messze az az idő, amikor a nemzet is befogja látni, hogy nem vallhatja vezéreinek azokat, akik egymást is gátolják a haladásban.

Megmondtuk már régebben, hogy a koalíció ebben a mai formájában — amikor a leggyökeresebb ellentéteket mesterségesen olvasztja egybe — nem jogosult és nem lehet az igazi nemzeti akarat kifejezője. E koalíciónak minden tagja — amióta csak megkezdődött a küzdelem — kénytelen mindennap feladni valamit az ő legjogosabb elveiből. És ez elv-feladás azóta szüntelenül folyik, nem hogy az ellenfélt, hanem hogy a saját küzdőtársát meghódítsa. Tessék elképzelni egy vezérkart, amelynek minden egyes tagja az egyetértés martirja, aki előre feladta a céljait és kedvtelenül vonszolja a közös köteléket.

A nemzet rálépett az alkotás terére, amelyet harctérnek neveznek azok, akik nem ismerik a nemzet mindenek fölött

álló szuverénitását, amelynek akarata nem küzdhet soha, mert mihelyt kimondatott ez akarat, már meg is valósult. Mindenki epedve várta már az akarat ez ébredését. Tengersok üdvös alkotás várja már a nemzeti akaratot, amely életre keltse. Ott vannak a belügyi, a gazdasági reformok, amelyek mellett teljes, osztatlan akarattal nyilatkozott már a nemzet. És — igen! — ott vannak a katonai reformok is, amelyekért a nemzet még a legfelsőbb hadúrral sem állhat alkuba, sem küzdelembe, mert a legfelsőbb hadúrnál is van felsőbb hadúr: a nemzet. Mindezt megfogja valósítani a nemzet, ha úgy akarja. Csak vezérek legyenek, akik híven, őszintén képviseljék a nemzetet. Már pedig nem őszintén képviseli az a vezérlő-bizottság, amely a nemzeti akaratban is válogatni kénytelen, csakhogy a maga összetákolt, rozoga életét meghosszabíthassa.

#

Egy bomba tanítása.

Irta: Gerő Ödön.

A konstantinápolyi bomba nemcsak a nagyúrnak szólt, akit megakart ölni, hanem az európai lelkiismeretnek is, amelyet megakart döbbsenteni. Ezt a lelkiismeretet egyelőre a diplomácia képviseli. Természetes, hogy rosszul képviseli, mert nincs összefüggés közötté és képviseltje közt. A diplomácia csakis a hatalmak érdekeit kezeli, már pedig az európai lelkiismeret igazán csak az európai népek megnyilvánulása lehet. A hatalmak politikája teljes elszigeteltségben van a népek szükségességeitől. Ez szinte közhelynek látszik, olyan sokszor emlegették. És mégsem lett köztudattá. A demokráciának csak olyan frázisa, amelyet a nép mindenhatóságáról okoskodók kieszeltek, de a nép mindenhatóságáért való küzdelemben nem vittek be jelszónak. Pedig az lehetne. A nemzetközi politikának most dívó intézése olyan elégedetlenséget kelthetne, amely a népeket a mai kormányzati rendszernek még intenzivebb megbírálására ösztökélhetné.

A konstantinápolyi bomba tehát csak azt az európai lelkiismeretet aposztrofálhatta, amely a diplomácia mesterkedéseiben nyilvánul meg. És értésére adta, hogy a hatalmak törökországi politikája csak olyan féle számvetés, amelyben nem szerepelnek a valóságos számítási tényezők. A diplomácia odalent Törökországban nem lát egyebet, csakis a szultánátust, amelynek békéjét nyugtalankodó elemek zavarják. A diplomácia megszerkesztette a török birodalomban, szerinte, működő erők poligonját és eredőképpen megkonstruálta a magas portának mindenképpen való megóvását. Ennek a számítgatásnak alapján tervezte meg az ilyen-olyan reformpolitikát, a mürzstegit is és az ellene áskálódó hatalmak reformtervezeteit is. És ráerőszakolta Törökországra a török birodalmat. A teokrata államot tette meg törökországi politikája alapjának

s ez államot a düledezés ellen a helyi békétlenkedés csillapítgatásával védi meg.

Az a diplomácia, amely csakis az uralkodók politikáját érvényesíti, amely tehát a dinasztiák érdekeit, hatalmi féltékenységét szolgálja, nem is láthatja odalent Törökországban egyéb dolgát, csakis azt, hogy ez érdekeknek ugynevezett surlódási felületeit csökkentse, símítsa. Teszi ezt az európai egyensúly szemmel tartásával és nem gondolkozik rajta, hogy vajjon ebben az egyensúlyban miféle szerepe van magának Európának. Ez az egyensúly csak nagyon csekély mértékben fejezi ki a népek harmóniáját, vágyaik összeegyeztetését, ellentétek kiegyenlítését, de erősen kifejezi a népek érdekei fölött álló hatalmi érdekeknek egymástól való elszigetelését. Ennek az egyensulynak szempontjából történt a keleti kérdésnek kompromisszumos ideiglenes megoldása. Maga az egész keleti kérdés nem egyéb, mint az igazi európai lelkiismerettől elszigetelt hatalmi törekvések, féltékenységek problémája. Ha az európai lelkiismeret az európai népek lélekének nyilvánulása volna, ha az államok, nemzetek, népek sorsának gondozása a nép dolga lehetne: nem volna keleti kérdés. Mert akkor érvényesülhetne az az autonomia, amelytől álladalmak a maguk kialakulásának folyamatát önállóan végezhetnék.

A konstantinápolyi bomba a meghamisított európai lelkiismeret mögött az igazit kereste. És értésére akarta adni azt, hogy Törökországban nemcsak szultánátus van, hanem van népek országa is. Egyelőre csak népeké, még nem a népé. Nép még nincsen a bonyadalmas teokrata álladalomban. Nép ott majd csak akkor lesz, ha a népek az egymás ellen fenekedésből kitisztázódtak. Ha azok, akik egymást nem értik meg, egyszerre csak közösen megértik azt, hogy a szultánátus az ő mai formájában, természetellenes formáció. Ugy lehet, sőt bizonyos is, hogy e nagy megértés előtt az egyes békétlenkedő törzsek és tartományok jórészt egészen el fognak szakadni a szultánátustól, de ebben az elválásban már is nyilvánul az a tisztázó megértés. És megfog maradni a birodalom gerince s vele összeköttetésben megfog maradni

egész sor szerve. Csakis úgy maradhat meg, ha az a nagy megértés a népet teszi meg a birodalom tartományává is, urává is. Ha az autokrácia megsemmisül s az álladalom nép-állam lesz.

Ennek a lehetőségére nem gondol az európai diplomácia. Minden plánuma, minden mesterkedése a szultánátust veszi alapul. A híres európai egyensúlyban a híres magas porta az az erő, amelylyel számítgat. Ma nincs is más odalent, mint a fényes porta és az ő sok baja. Ezek körül mesterkedik a diplomácia. Most egyszerre fölrobbant a szelámlikon az a pusztító bomba és megintette a diplomáciát, hogy jó lesz a számvetést megváltoztatni. A szultánátus mögött ime jelentkezik az ország. Most egyelőre a terroristák üzenetében. Még egyelőre azoknak erőszakoskodásában, akik a föld alól ébresztgetik az országról szóló tudatot. Kell, hogy még az a hamis európai lelkiismeret is, amelynek a diplomácia a képviselője, megdöbbenjen ettől az üzenettől. Meg kell döbennie annak a belátásától, hogy az ő gyámkodása nagyban siettette azt a folyamatot, amelytől a helyi békétlenkedés országos elégedetlenségévé válik. Az igazi európai lelkiismeret, a népeké és nemzeteké, meg fog döbenni annak a megismerésétől, hogy az a politika, amely az ő nevükben üzetik, porkolábi hivatalt tölt be a konstantinápolyi autokrácia körül.

A diplomácia Törökország bajait csak abból a szempontból latolgatta, hogy mennyire kellemetlenkednek neki is. A népek boldogtalansága csak annyiban érdekelte, hogy mennyire zavarja az ő cirkulusait. E bajokat hiábavaló kezegetéssel igyekezett kúrálni. Nem tűrte a gyökeres operációkat, mert a műtét folytán bekövetkezett változások megbontják az ő programját. Megakadályozta tehát a gyökeres gyógyítást és hatástalan helyi kezelésben mesterkedett. A bajok pedig elharapóztak, a mindenfelől terjedő sok békétlenkedés egyesült és nagy, általános elégedetlenségévé lett. Vagy pedig azzá lesz ma-holnap. A sajátságos kórfolyamatot érdekesen jellemzi az, hogy a konstantinápolyi merénylet elkövetőit kutatván, a merénylőket, az anarkisták, az ifju tö-

rökök, az örmények, a macedonok, talán még a lázongó arabok közt is keresték. Ime a forrongó elégedetlenségnek máris annyi forrását állapítják meg hivatalosan. A diplomácia valamennyi forrás körül mesterkedett. A sok elégedetlenség közül egyet sem segített megbékíteni, pedig ő a magas porta gyámja. A diplomácia által képviselt európai lelkiismeretet keservesen furdalhatja az a tudat, hogy a hatalmi politika ügyefogyottsága, bambán önző mesterkedése hajszolja bele a terrorizmusban megnyilvánulást kereső elkeseredésbe a török népeket.

S ez a politika odalent nem is tehet egyebet, csak is ronthat. Mert ez a politika, a diplomácia politikája, a diplomácia pedig a népek szükségességeitől elszigetelt, a dinasztikus aspirációkat és hiúságokat szolgáló, hatalmi súlyuk és ragyogásuk dolgában féltékenykedő fejedelmek politikája. Odalent Törökországban ez a politika a legkihegyezettebb, a legki-fejezettebb. Odalent a mérkőzők és versenyzők, a szövetségesek és együttműködők gyanakodva vigyáznak, leselkednek egymásra. Odalent nem változhat meg a diplomácia magatartása, amíg reája nem köszönt az új világ: az a nagy forradalom, amelytől országgá lesz a szultánátus. Akkor talán új alapon fog hozzá a keleti kérdés kezeléséhez.

Annak a forradalomnak ki kell törnie, mert egy egész világrész diplomáciája érleli. A hatalmak politikája a forradalomba egyenesen belekergeti a népek sokaságát. Igaz, hogy azokat kergeti oda, akiket a fejlődés a maga nagy energiájával amugy is oda készítet. De ez az energia jó ideig csak helyzeti erély volt. A híres európai lelkiismeret a maga ügyefogyott ügyeskedésével siettette alakítja át mozgási erélylyé. És nem lehetetlen, hogy Konstantinápolyhoz fog fűződni annak a megismerésnek diadala, hogy az európai lelkiismeretben végre is helyet kell juttatni az európai népek lelkiismeretének.

A helyzet kulcsa.

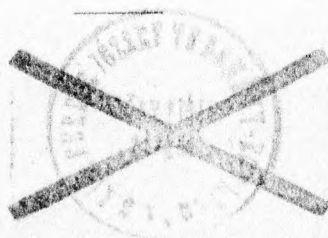
A kitünő, szeretetreméltó osztrák ujságok most nagy-lelkűen ajánlgatják föl nekünk a helyzet kulcsát, — a magyarok istene áldja meg őket érte, ahogy jónak látja!

Szerintük a helyzet megoldása roppantúl könnyű. Ugyanis mit kíván a magyar nemzet? Magyar vezényszót. És mit akar Bécs? Osztrák hadsereget. Ergó a helyzetet úgy lehet megoldani, hogy adjanak magyar vezényszót a magyar nemzetnek és tartsák meg osztráknak a hadsereget.

Ezt pedig roppantúl egyszerűen meg lehet valósítani. Mondja ki a hadvezetőség, hogy ezután a vezénylest trombita-jelekkel fogja végezni, de trombitálni csak magyarul fognak. Tehát nem így: «tatadachatachata!», hanem így: «tata-darra tadarra!»

A zászlókérdést pedig még sokkal egyszerűbben lehet elintézni. Mondja ki a hadvezetőség a zászlókérdésben a legteljesebb paritást. Tudniillik mikor háborúba kell menni, akkor a magyar zászló legyen elől és az osztrák zászló hátul. Mikor pedig futni kell a háborúból, akkor az osztrák zászló legyen elől és a magyar zászló hátul.

Mindez oly egyszerű, mint a Kolumbus tojása. És e második Kolumbus-tojásához csak két dolog szükséges: az osztrák legyen elég okos, hogy kitalálja és a magyar legyen elég buta, hogy elfogadja.

Szterényi József.

Ezen a héten sokan gondoltak önkéntelenül is a porladó vasminiszterre, aki néhány évvel halála előtt munkatársává tette a most államtitkárrá lett Szterényi Józsefet. A vasminiszter jól választott. Valamely hét vagy kilenckoronás, a gazdasági ügyekhez is konyító kereskedelmi miniszter talán a magyar nemesség egyik pusztuló tagját választja és nem a vidéki lapszerkesztőt, és meglehet, hogy ez az ingatlanait vesztett nemes ma szintén államtitkár. De kétségtelen, hogy ezt a kinevezést távolról sem fogadta volna az ország és sajtó oly rokonszenvesen, mint a Szterényi Józsefét. Az új államtitkár Baross iskolájához tartozik, a felejtethetlen miniszter tanítványa, tehát igényt tarthat, hogy mindenki megbízzék benne, a magas polcra munkabírása juttatta és nem a gentrymentő politika, tehát számot tarthat arra, hogy újabb előrejutását ez egyszer igazán az érdemességnek tudjuk be, nem foglalkozott napi politikával soha, csak az ország vitális gazdasági kérdései érdekelték s így jogosult és helyes volt, hogy a kinevezésekor elhalgattak a pártszempontok.

Szterényi József tehát államtitkár. Gyorsan szinte szédítő gyorsasággal jutott el pályájának ehhez a pontjához. Másfél évtized előtt még egy kis brassói lap szerkesztője s most a kereskedelmi miniszterium államtitkára: ez Magyarországon még nem történt meg. Értenők például ha a magyar nemesség minden pusztuló tagja már meglenne mentve, de a Köztelek urai tudják, hogy ettől az esettől még messzire vagyunk. Nem is ebből a váltig felkinálkozó szempontból kell a Szterényi József csodálatos pályafutását megítélnünk. Mert a gentry pusztult, Szterényi pedig dolgozott. A végzett földbirtokos elpusztult, mert nincs létjoga, a brassói lapszerkesztő a kormányzás egyik fontos ügykörének élére került, ez a magyar középosztály általános evolúciójának egyik

gfyelmet érdemlő jelensége. S ma a kinevezés után, nincs lapvélemény, amely ne üdvözölné s el lehet mondani nagy-képüsködés nélkül, hogy Szterényi az, akivel a napi politika kivételt tesz. Van azonban az új államtitkár kinevezésénél oly momentum is, amelyet nem szabad figyelmen kívül hagyni. Magyarország par excellence földmivelésből álló állam kezdő fázisa korában államtitkárrá lesz egy újságiróból kialakult miniszteri tanácsos, aki soha nem foglalkozott agrárpolitikával, hanem másfél évtizedes közpályán minden egyes alkalommal az ipar fejlesztését szolgálta. Tizenöt év leforgása alatt nincs iparfejlesztési aktio, amelynek ne lett volna egyik mozgató ereje s bármit terveztek is a lánchíd-utcai palotában az ipart és kereskedelmet illetőleg, a tervezésben és a kivitelben ez idő alatt mindenkor Szterényi József vette ki az oroszlanrészt. Neve és egyénisége összeforrt mindazzal, ami az ipar és belkereskedés terén történt s ez a pont az, amelynél meg kell állapodnunk, ha meg akarjuk érteni azt az általános rokonszenvet, amelylyel az új kereskedelemügyi titkár kinevezését az ország és népe fogadta. Az iparra vágyó és ezután sóvárgó Magyarország elismerése volt ez a rokonszenv, mindazért, a mit iparáért Szterényi József másfél évtized eltelte óta tett. Ez a rokonszenv tesz arról tanuságot, hogy a magyar nép túlnyomó hányada nem földéhes, hanem ipar után törekszik, ipar után, amely biztos megélhetést nyújt.

Szterényi József államtitkár lett, de az öröm közepett, amely kinevezését nyomon követte, illik vagy nem illik, mi kegyetlen, sőt egyenesen kellemetlen jövendőlést teszünk: Szterényi aligha fogja mint államtitkár pályáját befejezni. Majd csak ezután indul igazán pályájának, amely ebben az iparilag készületlen országnak, még tovább fog alakulni. Majd ha önálló lesz a vámterület s füstögő gyárak és lázas polgári munka szinterét képező iparteleppek fognak a ma még kihalt síkságokon és völgykatlanokban keletkezni s oly mértékben indul fejlődésnek a magyar ipar, a mint még soha és majd csak akkor lesz az országnak szüksége Szterényi Józsefre, a kihez bizalommal van.

Naponkint egy nő.

(Coppée Ferencz előadása.)

Írta : Szomory Dezső.

P á r i s, július 19.

Tegnap este, egy közimert párisi ügyvéd s újságíró kitűnő ebédet adott a boulevard egy vendéglőjében, afféle búcsu-ebédet, mielőtt a nyaralás örömeiben elszélednénk és elhagynók a nagy várost a közel tenger hullámaiért.

A vendégek koszorujában, e sorok íróján kívül egy pár párisi s külföldi újságíró volt jelen, akik a parlamenti s törvényházi tudósítások régi baráti relácioban állottak a jeles házigazdával s az év folyamán igen gyakran nyomtatták le a nevét az európai lapokban. Ezuttal tehát fölösleges megnevezni őt.

Ellenben egy pompás asztalnál, egyedül és kissé bánatosan Coppée Ferencz, a költő, falatozott és nőies tekintetű szemeit gyakran felejtette rajtunk, akik nagyobb részt fiatal emberek voltunk és vidám pezsgőzés közben természetesen a nőkről csevegtünk.

— Oh a nők! a nők! mondotta valaki igen lelkesen, — kár, hogy egyetlenegy sincs jelen közöttünk . . .

— Bizony kár, — jegyezte meg Coppée — mosolyogva átszólva hozzánk a pompás asztal mellől. Aztán hozzátette :

— De hát Önök, akik, ha jól tudom, állandóan a nőkről csevegnek, mégis csak ilyen hiányos ismeretekkel bírnak róluk s nevezetesen nem tudják a legérdekesebbet . . .

— A legérdekesebbet — hangzott összevissza — vajjon mi lehet az? S csakugyan akad-e még valami, főleg a Bourget Pál regényei után, ami a nő tekintetében ismeretlen momentum?

— Hát igen — felelte Coppée — épen a Bourget Pál regényei s a többi rettenetes francia regények, a nőről szóló

összes irodalmi, társadalmi, erkölcsi és statisztikai közlemények, tanulmányok, dokumentumok és jelentések egy árva szóval sem emlékeznek meg arról, amit én a legérdekesebbnek tartok. Ez pedig egyszerűen csak annyi, hogy Párisban átlag mindennap megölnek egy nőt!

— Oh a kedves mester tuloz.

— Dehogy! A magam éber megfigyelése alapján beszélek s egy szép kis statisztikát állítottam össze, mely mellettem bizonyít. Másrészt tessék elolvasni szóról-szóra — amint én tettem azt — a «Gazete de Tribunaux» hireit. Itt van például az utolsó héten hét-hét megsebesült asszony. Azt, hogy pusztán július 14-én, a nemzeti ünnep napján három nőt öltek meg rövid huszonnégy óra alatt, nem is számítom, mert ezek közül kettőt, az átlag kedvéért a jövő héthez fogok csatolni.

— Kedves munka, — jegyezte meg valaki.

— On fait ce que l'on peut. — felelte Coppée szárazon — s önök ujságírók, fiatal emberek, csakugyan tehetnének valamit e pusztítás ellen, minthogy az áldozatokat annyira szeretik s fiatalságuk révén oly zamatos örömeket találnak bennök. Nézzék csak — folytatta egy fehér papírlapról olvasgatva — a nemzeti ünnep három női áldozata közül csak Marie Verdier kisasszonyt jegyzem fel, aki tizenkilenc éves munkásleány létére egész éjjel vidáman táncolt a Bastille-terén s amikor hajnalban haza igyekezett, az egyik táncosa oktalan féltékenységből, szíven szúrta egy mellék-utcában. A megelőző hat napon megöltek két kis színésznőt, egy fiatal mosónőt, két munkásleányt s egy vénasszonyt Auteuilben, akinek ott szegényes fűszerboltja volt. A megelőző hét női halottjai között szerepel Ferrier Lujza asszony, akit nem a férje, Ferrier ügyvéd, akinek pedig lett volna oka rá, ölt meg — azt mondom oka, nem azt, hogy joga — hanem a szeretője, akit önök mindannyian ismertek, hiszen ujságíró-társuk volt. Továbbá Ferrier asszony halálát követő napon lőtték agyon Barille kisasszonyt, az Odeon színház tagját, Martha Leblanc kisasszonyt, aki mindég olyan örületes, kéktollas kalapot viselt, mert bájos kék szeme volt hozzá, — ez volt

hétfőn, kedden, szerdán. Viszont a következő napokon, egy montmartrei kávéházban agyonlőtték Marie Merle kisasszonyt — a kedvese természetesen — Hortense Blanche asszonyt — a férje — és Cecile Bilda kisasszonyt — a mellőzött barátja. Végre vasárnapi áldozatul a kis Clementine Fisher-t választotta két zord zsvány postifikációra. És az így megy tovább hónapokon, éveken keresztül.

A mi ügyvéd-házigazdánk zavartan hozzátette:

— Gondolom, különösen a tavaszi s a nyári hónapokban működik úgyszólván mechanikai pontossággal a mester statisztikája.

— Helyes — felelte Coppée.

Némi csönd állott be. Aztán a jeles költő így folytatta:

— A baj forrása a szajnai esküdtszékben van, amely az effajta passzionátus bűntények hőseit állandóan felmenti. Ez ellen tessék küzdeni. Érthetetlen és megdöbbentő az esküdtszék irgalmassága! Míg a tolvajokat és sikkasztókat könyörtelen elítéli, — pedig ezek megjavulhatnak — a gyilkosokat felmenti, pedig ezek a maguk bűnét soha többé jóvá nem tehetik. Az esküdtek nyilván úgy okoskodnak, hogy a megcsalt férj, vagy a féltékeny szerelmes soha többé meg nem ismétli — még ha a jövőben, az új asszonynyal szemben oka is volna rá — az első revolverlövést, vagy tördöfést. A szerelmi drámák aktív hősei csak egyszer gyilkolnak. Mert elvégre is az egész életüket nem tölthetik öldökléssel, a revolverrel, vagy törrel a kezükben. Következésképp mért ne engedjük futni az olyan gyilkost, akiről tudjuk, hogy soha többé nem fog gyilkolni . . . Borzalmas okoskodás ugye bár? S mi lesz a vége ennek? Egyelőre mindennap egy nőt gyilkolnak le Párisban.

Igy szólott Coppé Ferenc. Azután pedig másról beszélgettünk.

A CÉLNÁL.

Tudom, ha egykor odaérek,
Hová most vágyam egyre von,
Ha végre édes, enyhe fészek
Leszen nyugalmas otthonom
S mi most még kínzó, bús jelen,
Csak emlék lesz a küzdelem:
Hiú remények, tarka álmok,
Ó, visszavágyom még reátok!

Mert addig szép csupán az élet,
Míg ábrándink zománca rajt',
Míg tarka álmok, szép remények
Virága százszor is kihajt
S érjen csalódás átka bár:
Ragyog egy biztató sugár,
Hogy vágyó szíved édes álma
Beteljesül majd valahára.

De hajh, csupán míg messze, távol:
Hévíti a cél kebledet,
Ha odaérsz, lehull a fátyol
Mit rájaszótt a képzelet
S előtted áll bús-ridegen,
A mért folyt annyi küzdelem,
Előtted áll zordan, kopáron
A szép, de csalfa tündérialom.

Velem is úgy lesz . . . érzem, érzem . . .
Míg álmom végre teljesül,
A harcban, hogy a célt elérjem,
Az ifjúságom elrepül
És véle együtt tovaszáll
A tarka ábránd, ideál,
Az édes álmok, szép remények,
Mik vissza többé sohse térnek.

Csergő Hugó.

A tengeren.

Írta: Jean Jaurès.

(A német császár és orosz cár világtörténelmi jelentőségű találkozásáról a hatalmas francia szocialista vezér, Jean Jaurès a következő szép cikket írta újságjába, a „L'Humanité“-be.)

Vilmos császár súlyos felelősséget vállalt magára, amikor beleegyezett, hogy találkozzék az orosz cárral az «Északcsillagá»-nak fedélzetén. Mert mindenki joggal fog arra gondolni, hogy ha a megrémült, földült cár az ő német szomszédjához fordul, ezt azért teszi, hogy tanácsot kérjen tőle országa kül- és belpolitikájára. És mivel tudják, vagy legalább is úgy hiszik, hogy a gyöngé akaratú cár nem tud ellentállani a német császár erősebb, vagy legalább is vehemensebb akaratának, az emberiség II. Vilmost fogja okolni II. Miklós minden elhatározásáért.

De hát mit is tanácsolhat a német császár az orosz cárnak? Biztathatja-e a hagyományos abszolútizmus föntartására? Ez nem volna egyéb, mint homlokegyenest a kikerülhetetlen szükségesség és az európai eszmeáramlatok évszázados iránya ellen fordulni. Még maga Németország is, bármily rendőri állam maradt is, bármennyire megőrizte is sok tekintetben feudális jellegét és a demokrácia bármennyire akadálylyal küzdöklik is még ottan, — maga Németország is képtelen volt előre haladni a szabadság felé. Németország nem éli már a választó fejedelmek idejét. Nem éli már azt az időt, amikor II. Frigyes kicsufolta a törvényhozó gyűléseket, melyeken «a követek egyebet se tesznek, csak a holdat ugatják meg». Bismarck úr is kénytelen volt a nemzetet bevonni az alkotmányba, hogy megteremthesse a német egységet. Ő mondta:

— «A liberalizmus játékszer, de a forradalom erő!
És a forradalom erejének ő is kénytelen volt he-

lyet nyitni az általános választjoggal, amely a forradalom fegyvere.

Most az oroszok forradalmán van a sor. És kétségtelen, hogy ez sokkal teljesebb és határozottabb forradalom lesz, mert később tört ki, és mert olyan dinasztia ellen fordul, amely nem kérkedhetik a győzelem presztizsével, mint a német dinasztia, hanem ellenkezőleg rémítő vereségek súlyát hordozza, amelyekért egyes egyedül ő a felelős . . . Hogyan tudná a német császár e hatalmas áramlat útját állani ?

Mindenesetre, ismétlem, még ha sikerült is Vilmosnak tartózkodnia attól, hogy a cárnak az orosz belpolitikára adjon tanácsokat, senki sem fogja elhinni neki, hogy tényleg tartózkodott attól. Inkább ismerik őt hebehurgyának, mint bölcsnek és nagyon valószínű, hogy maga a cár is ösztökélte a tanács-adásra.

Ennek a következményei pedig nagyon súlyosak lehetnek. Mert ha a cár, kiszállva az «Észak csillagá»-ból ellentáll az orosz nemzet óhajlásának, ha nem veszi tudomásul és visszautasítja a liberális osztályok akaratát, vagy ha ravaszul kijátssza azt újabb kómikus reform-terveivel: akkor nemcsak a cár, hanem titkos bujtogatója, Vilmos császár ellen is megindítja a szabadság- és alkotmányszerető orosz nemzet a küzdelmet. E harcnak, amely az orosz forradalom és a német császár között fog lefolyni, nem kevésbé támad majd visszhangja Németországban is és az egész földön. Ha a cárizmus le is győzi egy időre e forradalmat, ime, II. Vilmos lesz az orosz nép és az egész művelt világ szemében a bűnrészese mind ama vad visszahatásoknak, amelyekkel a zsarnok bürokrácia meg fogja boszulni magát. És ha ellenkezőleg a cárizmus fog legyőzetni, a német császárt is ugyanaz a vereség, ugyanazon tereńumon, ugyanabban a harcban fogja érni. A veszély nagy II. Vilmosra nézve, a cárra szintén, akinek már nincs szüksége a népszerűtlenségéhez arra, hogy úgy tűnjék föl nemzete előtt, mintha egy idegen hatalom vak eszköze volna, amelyet saját népe ellen lehet fordítani.

II. Vilmos kétségkívül a külső politikába is beavakozott, nem csekélyebb felelősséget vállalva magára ezzel. Németország még a látszatát is kerülni akarja, hogy egyedül áll. Olaszországgal szemmeláthatólag szabadulni igyekszik a hármasszövetségtől. Belépett az angol szövetségbe és pedig oly meglepő fokban, hogy ez méltán nyugtalanítja Németországot. A francia-angol egyezmény nem kevésbé nyugtalanítja. Most tehát Oroszország felé fordul. És őszintén szólva, az orosz-német szövetség mindig főnállott bizonyos tekintetben. Oroszországnak mindig érdeke volt, hogy ne engedje eltiporni Franciaországot és hogy ezáltal ne legyen Németország Európa abszolút úrává; de viszont a cárizmusnak mindig meg volt az az érdeke, még akkor is, mikor a legforróban kacérokodott Franciaországgal, hogy ne engedje hanyatlani Németországot és ne engedje a nyugat liberális nemzetei örömeire meghazudtolni azt a régi elvet, hogy az abszolutista Oroszország és a félig abszolutista Németország egymást védik, biztosítják. Ha Delcassé úr arról álmodozott, hogy majd Oroszországot Németország ellen tudja vezetni, ez balga álom volt. A két uralkodó találkozása, amely épen akkor történik, amikor Witte úr tanácskozik Rouvier francia miniszterelnökkel, elég határozott válasz ez ábrándozásokra. Ez csak azt bizonyítja, hogy az orosz diplomácia Német- és Franciaország között tovább óhajtja folytatni azt az egyensúlyozó játékot, amelyet a francia-orosz barátkozás legforróbb napjaiban sem hagyott abba. Ő nem engedi sem Franciaországot, sem Németországot. Franciaországra szüksége van a külpolitikájának, Németországra a belpolitikájának.

Ezek után tehát ennek a tengeri találkozásnak semmi szenzációs színe sincs, mert nincs benne semmi sem, ami előreláthatatlan lett volna. És e találkozás még a világbékét szolgálhatja, ha mindenkivel megértetjük a valóságot. A valóság pedig az, hogy sem Franciaországot, sem Németországot nem lehet többé teljesen elszigetelni. Azok, akik arra számítanak, hogy egyik, vagy másik német elszigetelhetik, nagyon csuf kiábránduláshoz érnének. Ime Clemenceau

úr a szomorú példa, aki előbb leverte Delcassét és aztán maga vette át az ő ábrándos politikáját. Nyugtalanul várta és Franciaország hajnalhasadásának nevezte Oroszország bevonulását az európai koncertbe. Nos, a bevonulás megtörtént, csak hogy Németország karján. Valóban, sokkal könnyebb kigúnyolni a béke politikát, mint pótolni azt!

Az európai komplikációk és fejlődések folyamán a nemzetközi proletár-sereg eddig még csak szerényen, de egyre növekvő mértékben adózik a béke föntartásának. De egyre hevesebb és határozottabb akarattal fog erre törni. És a béke lehetséges lesz, ha valamennyi ország munkásosztálya visszautasít mindenféle kalandos és provokáló politikát, — bármily hangzatos jelszóba burkolózzék is az. A diplomatikus csoportozatok átalakulnak. Joggal vethető föl a kérdés, hogy a kettős- és hármasszövetség mérlegében nem lehetne-e átformálni a csoportozatokat, egyik serpenyőbe téve Németországot és Oroszországot, a másik serpenyőbe pedig Franciaországot, Olaszországot és Angolországot? De semmiféle ilyen csoportozat kohéziója nem volna valami szigorú. Olaszország még nem szabadult meg végképen a hármasszövetségtől. Oroszország még nem szövetkezett Németországgal oly bensőségesen, hogy Franciaország ellen fordulhatnának közösen. Mindenütt csupa kacérkodás, bizalmatlankodás, a bizonytalan kötelékek. És az uralmak e bizonytalan hullámvázában egyetlen egységes, homogén, elszánt hatalom, amilyenné könnyen válhatik az európai proletárság, — nem is fog soká késni, hogy azzá legyen.

BUDAPESTI ÉLET.

Írta: Gergely István.

Nyarálok.

Reggel, délben, este, éjjel
Sok vonat megy Budapestről
Napkeletről, napnyugatra,
És a délnek tengeréhez,
És az észak erdejébe:
Boldog nyári üdülésre
Megy az átkos tőkepénz.

Kofferokkal medrakodva
Vágtat el a pályaházhoz
Ekvipázs meg számozatlan,
Nemkülönben a fiakker,
Közbe-közbe nagy szerényen
Egy-egy komflis, — elrobogva,
Komorulva nézem-nézem
Kávéházam ablakából
A kocsiknak karavánját.
És a lelkem feneketlen
Fenekéből, hol az ember
Legsötétebb sötétségben
Őrzi titkon legkeservesb
Szívkeservét, fölviharzik,

Mint riasztó jajkiáltás,
E szubjektív panaszom:
Ti nyaraltok, ők nyaralnak,
Oh csak én nem nyaralok!

Gyermek voltam, gyöngye gyermek,
Amidőn az iskolában
A tanórák sok virágát
Buzgó igeragozással
Évről-évre szakítottam, —
Ah ragoztam magyar igét,
Latin igét, görög igét,
Rendeset, meg rendhagyót, —
S gyakran hullt ily alkalomból
Homlokomról a verejték,
Míg szívemben gyűlölettel,
Szidtam minden ragozást,
Ám hasonló fájdalommal
Nem ragoztam egy igét se,
Mint manapság ezt az igét:
Ti nyaraltok, ők nyaralnak,
Oh csak én nem nyaralok!

Abdul Hamid

Irta: Vámbéry Armin.

Abdul Hamid szutánnal való személyes ismeretségem abból az időből ered, midőn a Resid pasával sógorságban levő Rifaat pasa házánál éltem. Ali Galib pasa, az előbbi fia, ki Abdul-Medsid szultán egyik leányát birta feleségül, francia nyelvre akarta taníttatni a feleségét, s engem szemelt ki tanítójának, mert feltették rólam, hogy ismerve a török szokásokat, ügyelni fogok a háremélet szigorú szabályaira.

Nagy elismerésben volt részem ebben az időben a török nép részéről s Abdul Hamid szultán ez az ép oly óvatos, felvilágosodott és nemzeti érzéstől áthatott, mint sajnos egy kissé félénk és határozatlan önkényes fejedelem, nem akart mögötte maradni népének az elismerésben s minthogy első látogatásom idején egy kellemetlen eset megakadályozta benne, hogy jelét adja rokonérzésének, néhány hónappal az első látogatásom után személyes vendégéül hívtak meg a török fővárosba. Hogy feledve legyen a mulasztás, valószínűleg fejedelmi fogadtatásban volt részem. A szultán, midőn megjelentem előtte, néhány lépéssel elémbre jött, kezét nyújtotta és leültetett a mellette levő karosszékre. Már első szavaim hallatára, mert olyan előkelő nyelven szóltam, ahogy csak tőlem tellett, meglátszott a csodálkozás a minden igazhivők uralkodójának arcán; a midőn pedig azt mondtam, hogy emlékszem reá abból az időből, midőn mint tizenkét éves fiu, jelen volt nővérének, Ali Galib pasa nejének palotájában azon a francia leckeórán, melyet a hercegnőnek adtam, a jég megtört s a máskülönben félénk és gyanakvó fejedelem úgy bánt velem, mintha régi ismerőse lettem volna. Intésére kiment a szobából szolgálattelvő kamarása s én egészen magamra maradtam Abdul Hamid szultánnal. Minél inkább belemerültünk a beszélgetésbe, annál

inkább eltűnt szemem elől a felség fénye és nimbusza; úgy tetszett, mintha egy török pasa vagy efendi állt volna előttem, minővel akárhánnyal ismerkedtem már meg Stambul előkelőbb köreiben. Csak az volt köztük különbség, hogy Abdul Hamid szultán szellemének nem egy kiváló tulajdonságával, csodálatos emlékezőképességével és az európai viszonyok bámulatos ismeretével nagy mértékben felülmúlta legtöbb, bármily nagy tehetségű alattvalóját.

Az első kihallgatás tovább tartott félóránál, s midőn a szultántól az ajtóig kísérve, keresztülmentem ismét a főméltóságokkal népes előcsarnokon, ez emberek még jobban bámultak reám, mint amikor a kihallgatásra mentem, és Sztambul udvari és Pera diplomatai köreiben napokig emlegették azt a szokatlan viszonyt, mely máskor félénk és tartzkodó szultán és csekélységem között fejlődött. A szultán hozzám mutatott figyelmességének harmadik és nyilván legnyomósabb oka tollam nemzetközi voltában keresendő és főleg abban, hogy írásaimnak mindig sulya volt Angliában. Abdul Hamid szultán ügyes diplomata és hogy emberismerő létere, s különben is egyike lévén a legravaszabb keleti embereknek, kiket valaha ismertem, nagy súlyt vetett reá, hogy miképen gondolkoznak és beszélnek róla Eóropában. A nyugati közvéleményt a szultán mindig nagyra tartotta, s azzal a törekvésével, hogy a maga javára hangolja, kétségtelen bizonyítékot szolgáltatva annak, hogy több érzéke van a politikai és társadalmi viszonyok iránt, mint akárhány keresztyén fejedelmi testvérének. Tudva, hogy Európától függ jövője, mindig rajta volt, hogy kedvelté tegye magát nemcsak az egyes udvaroknál, hanem Európa különböző népei-nek is és elhárítson mindent, ami okot szolgáltatna a gáncsra és a keményebb bírálatra. Angliának szemmeláthatólag különösen nagy fontosságot tulajdonított, mert — ámbár közömbösséget színlelt, sőt néha napján ellenséges kedvet is fitogtatott — lelke mélyén mégis szilárdul meg volt győződve arról, hogy Angolország, saját érdekére való tekintettel is, kénytelen lesz fenntartani az ottomán államot és a válságos pillanatban közbe fog lépni és

segítségére siet. Palástolni akarja reményének e végső horgonyát, sokszor bocsátkozott ugyan szerelmi enyelgésbe Franciaországgal, sőt Oroszországgal is, hogy bosszantsa é meghökkentse az angolokat, de vele folytatott beszélgetéseim közben akárhányszor láttam, hogy merőben más érzelmeket és reménységeket táplál lelkében.

Abdul Hamid szultán mindig rendkívül ideges és ingerlékeny természetű ember volt, a legmélyebb felindulás vett rajta erőt sokszor akarata ellenére is, reszketett minden tagjában, hangja megtagadta a szolgálatot. Ilyen lelki állapotban elmondotta egyszer, hogy a legmelegebb angol szinpátiákban nevelkedett, hogy atyja mindig Angliát mondotta Törökország legjobb barátjának és hogy trónra lépve, ime Gladstone politikája és Egyiptom megszállása következtében a legszomorubb tapasztalokra jutott. Előttem szétfoslott a tettetés minden szövedéke és mélyen beleláttam a lelkébe e rendkívüli férfunak. «Mindig képmutatók és tányérnyalók vesznek körül — mondta egyszer. Lelkemből utálok már az örökös dicshimnusz és az örökös csuszás, mászást. Mindenki csak ki akar aknázni, mindenki a magánérdekét akarja nálam kielégíteni és nem hallok mást, mint üres hazugságot és alávaló hamiságot. Higyje el nekem, sokkal többre becsülném a még oly keserű igazságot, mint azt a sok ostoba hizelkedést, melylyel folyton tartanak. Beszéljen csak velem nyíltan ; ön gazdagabb nálam az évek számában és tapasztalásban, ön egyformán folytonos a Nyugaton és Keleten s én nagyon sokat tanulhatnék öntől.» Ez az őszinte, a keleti hatalmasok ajkáról nem épen mindennapi beszéd, természetesen még jobban fölbátorított és amaz órák alatt, melyeket bizalmas egyedülletben töltöttem Abdul Hamid szultánnál, bizvást megérinhettem a török udvar belső és külső politikájának legérzékenyebb és legsebezhetőbb pontjait és méltóságviselőinek jellemvonásait. A szultán mindig meglepett egészséges megjegyzéseivel. Keservesen panaszkodott legfőbb minisztereinek megbizhatatlansága miatt, nem a leghizelgőbb jelzőkkel illette őket és e látszólag hatalmas kényúr nyilatkozataira kísérteties fényt vetett a tehetetlenség és a szomorú elhagyatottság. Egy al-

kalommal, midőn felhívtam figyelmét legfőbb udvari tisztjeinek tisztátalan magatartására, nagyon felindultnak látszott és felkiáltott: — Azt hiszi, hogy nem ismerem valamennyit és nem tudok mindent? Fájdalom nagyon is jól. De honnan vegyek más és becsületes embereket oly tarsadalomban, mely évszázados óta fetreng a bűnnek ebben a fertőjében? Csak az idő és a művelődés volna képes javítólag hatni ebben a tekintetben más nem.» — Néma tanácsadója lettem a szultánnak és nagyon sajnálom, hogy a Boszporus melléki európai diplomaták nem ily értelemben ítélték meg helyzetemet, s mindenféle rejtett politikai célzatokat tulajdonítottak nekem és hogy a szultánhoz való viszonyom — aki órákhosszáig tartott szobájában és ilyenkor még leghítebb kamarását is eltávolította — elkerülhetetlenül bőséges anyagot szolgáltatott mindenféle hozzávetésre. Gyakran megleptek és kellemetlen érzést keltettek bennem azok a megnyúlt arcok, elképedt ábrázatok és kétségbeesett pillantások, melyekkel a szultán közvetlen környezetében levő udvari szolgák reám bámészkodtak, midőn a hosszú kihallgatás után keresztülmentem a parkon vagy az előcsarnokon.

Reám nézve mindig rendkívül érdekes volt az érintkezés e férfiúval, nemcsak fejedelmi, hanem emberi és különösen keleti mivoltáért. Midőn az est óráiban magunkra voltunk a Chalef-kioszk szobájában, kölcsönösen kémleltük egymás gondolatát, mert a császári róka nagyon jól tudta, kivel van dolga. Ha azután sokáig figyeltük már egymást, a szultán valami közömbös kérdéssel szakította meg a csendet, vagy ami ritkábban esett meg, ázsiai és európai elményeim részleteiről tudakozódott. Minthogy nem illő a Khalifához; vagyis Mohamed jog szerint való utódjához, hogy bizalmas módon érintkezzék egy hitetlennel, vagy ami még súlyosabb beszámítás alá esik, hogy tanácsát kérje, a szultán úgy bánt velem, mint valami korosabb és világlátott igazhitűvel, mindig török nevemen Resid efendinek szólított és különös súlyt fektetett e névre olyankor, midőn jámbor vagy tudós moszlimok voltak jelen a kihallgatáson.

Abdul Hamid szultán egyike lévén a legnagyobb

charmeuröknek, mindig érti a módját, hogy egy vagy más módon elbájozza vendégét. Helylyel-közzel nagy mértékben színészkedik is, haragot, örömet és meglepődést színlel tetszése szerint és én kénytelen vagyok beismerni, hogy Abdul Hamid szultán jelleme talányszerű előttem még ma is Megfeszítettem értelmem minden erejét, hogy a lelkébe lássak, de mindhiába volt. Lelkében ragyogó tulajdonságok és hihetetlen gyarlóságok vívtak örök harcot. Hadilábon állt benne az ember az uralkodóval s örökös háborúságban élt keleti világnézete is, a lelkét nagy erővel vivó modern felfogással. Erkölcsi lényének természetesen a félelem és bizalmatlanság volt alapvonása, s ha néha napján meg is embe-relte magát és hallgatni akart szive sugallatára, zsarnoki önkényének eszközei mindig visszatartották tőle és oly tettekre birták, melyeket a világ joggal kárhoztatott. Jelleméhez tökéletesen illik a környezetében élő udvari hivatalnokok mifélesége; a porta romlása után ezek az emberek, mint az állam miniszterei léptek előtérbe. A szultán sohasem volt testileg erős és idegrendszere végül mégis csak kimerült és trónraléptének harmadik évtizedében szemmel láthatóan jelentkezett gyöngesége.

A kormány gyepelői kisiklottak kezéből, uralkodóból lassankint oly emberré vált, a kin mások uralkodnak. E borzasztó helyzetben senki sem volt szánakozásra méltóbb a szultánnál és többször láthattam közlelről, milyen síralmas egy kép az úgynevezetl autokraták képe. Őszintén sajnálom, hogy itt, hol személyes viszonyunkról van szó, kénytelen vagyok olyan nézeteket is nyilvánítani, melyekért megnehezthet reám, de az író nem lehet udvaronc, nem is szabad, hogy azzá legyen, s a koronásfők kedvéért sem lehet megmásítani e régi mondást: *A micus Plato, sed magis amica veritas.*

LUCY GRAY.

— William Wordsworth. —

Sokszor hallom Lucy Gray-ről;
S midőn az erdőn mentem át;
A hűs hajnalban látni vágytam
A bájos gyermeket mágát. —

Pajtást, barátnót ő nem ismert, —
Egy széles pázsiton lakott; —
— Nincs szebb e rétnél, mely körülvesz
Egy békés, csöndes kis lakot!

. . . Még láthatod a játszi őzet,
S a nyúlat, mint szalad tova:
De édes arcát Lucy Graynek
Többé nem látod már soha! . . .

. . . «Viharos lesz az éjszakánk ma,
Menj a városba sebtiben;
S hogy világíts majd jó anyádnak:
Vedd a kis lámpást gyermekem!» —

«Igen atyám, megyek örömmel!
Hisz' még alig van délután —
Kettőt ütött a templom-óra.
S amott a hold még messze jár!» —

Az atya szétoldá a rózsét,
S a horgot szedte majd elő,

Munkához látva nagy serényen, —
Míg Lucy, útra kész', kijő. —

Nem fürgébb nála a kis őz sem;
A finom hóra úgy csapott
Kis lába pajzán, játszi lépte, .
Hogy szinte felhő száll fel ott . . .

Am a vihar nagyon korán jött:
Ő csak bolygott ide s tova —
Sok dombra kúszott, de a várost
Lucy nem érte el soha! . . .

. . . Szegény szülők a hosszú éjen
Kiáltva mentek fel s alá, —
Sehol se hang, se fény az úton,
Mely bizton elvezetne rá . . .

Hajnal felé megálltak aztán
Egy dombon ott a rét felett, —
S meglátták onnan a fahídat,
Melytől az út haza vezet

S keservesen zokogva, szóltak:
«Találkoznak az égbe' mind!» —
— Midőn az anya ott a hóban
A Lucy lábnyomára int . . .

A dombszélről lélek-szakadva
Kövelték mind a lábnyomot;
Keresztül bokrokon, sövényen,
S a hosszú fal mentén legott, . . .

Egy nyílt mezőn haladtak át majd,
Soh' sem tévesztve el a célt, —

Kutatva egyre a nyomot, míg
 A két szülő a hídhöz ért. —

Kövezték a hófödte partról
 E nyomokat, — mily szánaalom! —
 Közepéig a kis fahídnak:
 S tovább már nem volt semmi nyom!...

— Azt tartják mégis némelyek, hogy
 Nem halt meg: él e jó leány:
 Ott láthatod Lucyt, hol oly szép
 Az erdő s néma a magány . . .

Rögön s a réten, ott bolyong ő,
 S világért hátra nem tekint:
 Magános éneket dalolva,
 Mit szerie hord a szél megint

Fordította: Zsoldos Benő.

A boldog pár.

Írta: Nagy Endre.

Aznap, amint megérkezett a trupp Partosra, a lármás, tarka színésznép ellepte az egész várost. Sorrajárták a házakat, lakást nézni arra a két hétre, amig itt lesznek. A vendégfogadó drága és a tapasztalat megtanította őket rá, hogy a vidéki városban a legjobb mégis «család»-nál lakni. Vidéken még tisztelik a művészetet és e tisztelet szinte megfizethetetlen akkor, mikor a bérlet-pénz már elfogyott. A kassza pedig üresen maradt esténkint. A színházat ugyan üresen hagyja e tisztelet, de a művész urakat megtölti finom ebédekkel és vacsorákkal. Sőt azért se pöröl a házi gazda, ha adósok maradnak a lakáspénzzel. Művésztől nem veszik rossz néven az ilyesmit vidéken, mert amint mondám vidéken még tisztelik a művészetet.

Csurgai Alfréd Bergernél, a vegyeskereskedőnél kapott egy csinos kis szobát. Kissé tömzsi, kissé kopasz ember volt, de ő volt a társulat szépe, a hölgyek kedvence, mert ha fehérre puderezte gömbölyű szép arcát, piros festékekkel rajzolta körül kicsi, nőies ajkait, ha göndör fűrtű parókát vett a fejére, szűk magyar nadrágot lábszáraira, — akkor oly szép volt ő, mint ama daliás férfiak, akik a divatlapokban kelletik a magyar-viseletet.

Berger úr maga nem nagyon rajongott új lakójáért, de neje és Sára leánya, akik sokkalta fenköltebb lelkeik és műveltebbek voltak nála, rövidesen leszavazták. Megmagyarázták, hogy az ilyen lakó dísz a házra és ők nem zárkozhatnak el némi nemesebb szórakozások előtt.

Csurgai Alfréd úr tehát elfoglalta a kis szobát az udvari részben és lassankint a családi asztalhoz is állandó vendégnek szokott. Ah, ezek az ebédek felejthetetlenek voltak. Csurgai úr vízontagságos kalandokat mesélt el múltjából, majd pedig tréfás felköszöntőket tartott, minden felköszöntő után lelkiismeretes pontossággal ürítvén fenéig poharát a ház urnői egészségére. Bergerné olykor elragadtatva, de némi mélabúval sóhajtott föl:

— Minő más ember ez!

Nem volt nehéz kitalálni, hogy ilyen alkalmakkor Berger urral állította őt titkos párhuzamba, Berger úr soha sem szokott bort inni, viszontagságos kalandokat nem tudott elbeszélni multjából, a művészethez pedig egyáltalán semmi érzéke sem volt.

Sára is rajongott Csurgai urért, ő is párhuzamba állította őt valakivel és a párhuzam nála is siralmasan ütött ki e valaki rovására. De az ő valakije nem Berger úr, hanem immár hivatalos vőlegénye volt, a verbászi árendás fia, aki minden második vasárnapon szokott ellátogatni mennyasszonyához, hogy fölpiszkálja két hétre a köztük fennforgó szerelmi viszony tüzét. Szerelmük története éppenséggel nem volt vadregényes. Grünfeld, az öreg árendás egy napon megjelent Berger úr házában és miután megkedvelte ugy Sárát, mint a mellékkörülményeket, kijelentette, hogy Jenő fia hajlandó megkérni a kezét. Egy hét múlva Jenő jött el ebédre. Az ebéd kitűnő volt, a vőlegény úgy evett mindenkől, mint ahogy egy jóra való, törekvő fiatal ember szokott enni, aki nem akarja megsérteni a háziasszonyt. A következő vasárnapon pedig megtartották az eljegyzést.

De náluk nem volt az frázis, hogy az ő szerelmük kalendáriumban csupa ünnepnepok voltak. Jenő csak vasárnap élhetett teljes odaadással a szerelemnek, mert hétköznapokon az üzlet foglalta le őt. Ime, egy okkal több, hogy Csurgai Alfréd úr felé dőljön az összehasonlítás mérlege: Csurgai úr hétköznapokon is ráért! . . .

. . . Egy vasárnapon elhatározott, hogy közös kirándulást tesznek a szőlőbe. Négyen lesznek a szőlőbe: a mama, a leánya, a vőlegény és Csurgai úr. Berger úr, amikor őt is meg akarták nyerni a kirándulás eszméjének, ridegen mondta:

— Még munkaszünetkor is szaladgáljak? Ha akarok enni szőlőt, lehozatok magamnak és eszem.

A vőlegény titokban szintén e véleményen volt, de nem mert nyilatkozni. Elhatározta azonban, ha majd megházasodik, ő sem fog megmászi egy magas hegyet néhány fűt szőlőért.

Ugy esett, hogy Csurgai úr ment a Sára oldalán, míg a vőlegény Bergerné mellé került. A mama ugyanis jóval lassabban lépdelt és a vőlegény örült, hogy nem kell megerőltetnie a lábait.

Csurgai úr sem volt valami friss, bárha sok volt benne az igyekezet. De leplezni tudta a fáradtságát. Ilyenkor megállott, mélyen felsóhajtott, mintha túlaradó érzések törtek

volna utat a szívébe, kezével vég simította méltóságteljesen izzadt homlokát és szavaló hangon mondta:

— Ah, milyen szép e szabad természet! Millen fönséges látvány az, amely szemeink elé tárul!

A kilátás valóban szép volt onnan a magasból. Még jóval magasabban jártak a várhegynél, amelynek romjaiba beláttak felülről. Lenn a hegy tövében pedig a Tisza kanyargott tiszta ezüst-fehéren.

Mikor fölértek a szőlőbe, Bergerné és a vőlegény fáradtan ültek le a borház-árnyékába. De Csurgai úr összefonta a karjait és hosszasan, merengve nézett Sárára.

— Miért nem lett kegyed művésznő? Kegyedet az Ég is annak teremtette.

Sára elpirult, mert bárha önmaga előtt is tagadni szeretne volna, titkos, rejtegetett álmaiba döfték e szavak. Mosolyogva mondta:

— Ön úgy találja, Csurgai úr, hogy én . . . én . . . ezzel a természettel . . .

— Szilfidi termet! Ilyen lehetett Lili, amidőn szellemittasan borult az ő trombitása kebelére!

Sára lehunyta a szemeit. Sóhajtva rebegette:

— A Lili . . . Ez az én kedvenc darabom! Ezt minden esztendőben megnézem, ha színészek jönnek hozzánk . . . Tudok is belőle nótákat.

— Hogyan? Ön énekel? Talán a kettőst is tudja belőle. Daloljuk el együtt!

Csurgai úr hevesen összeszorította a két öklét, úgy esdekelt. Sára boldog ijedtséggel tiltakozott:

— Dalolni Önnek . . . Nem, nem, az lehetetlen volna. Én nem is tanultam énekelni.

— Annál szebb. Ah, itt a szabad természet ölében, e lombkoszoruzta völgyben! . . . Igen, igen, én már rég gondoltam arra, hogy kegyedben művészlélek lakik. Nos, kezdjük el tehát.

Sára félénken nézett az anyjára és zavartan huzigálta a szoknyáját. Csurgai úr pedig egyet-kettőt köhintve, féllábával előrelépve, elkezdte kissé rekedt hangon, de mély érzelemmel:

«Oh hányszor nem jutott eszembe,
A tábor csöndes éjein . . .»

Sára bizonytalan vágott bele, kissé korábban is, mint kellett volna, kissé el is térve az eredeti melódiától, amelyet a poétikus Hervé álmodott meg. Csurgai úr már-már föl-

szisszent nehányszor, de aztán a dus ebédek és vacsorák jutottak eszébe és a nóta végén elragadtatva mondta:

— Isteni volt! Csuda volt! Kész művésznő.

Sára mámoros lett a saját diadalától. Mintha kicserélték volna, féktelen pajkossággal ugrándozott ezután a tisztáson, a dinnyék hervatag venyigéi között. Csurgai úr mindenütt a nyomában volt és forrón suttozta:

— Olyan, mint egy bacchansnő!

— Milyen az?

— Az, egy görög istennő, aki . . . aki . . . várjon csak, kegyed is olyan lesz mindjárt.

Néhány szőlőlevelet tépdesett le és beleszótta a Sára erős, göndör, vörösés fényű hajába. A kebelére is szőlővenyigét tűzött és a kezébe egy pirosuló szőlőfürtöt adott.

— Nézze, most olyan, mint egy bacchansnő. Oh, vajha mindig így lehetne és mindig kegyedet csodálhatnám.

Sára megilletődve, szótlánul állott egy helyen, szokatlan diszében. A nap már nyugovóra szállt és mintha csak a a rendező szavára történt volna így, piros fényét rálövelte. Érezte, hogy e vérsznrü ragyogás mint vonja be és rajzolja ki meseszerű, fantasztikus formákba körvonalait.

És mintha egy óriási nézőtér volna körülötte a tájék és mintha minden őt bámulta volna és az ő dicsőségére ragyogott volna.

A mama ezalatt fontos beszélgetésbe merült volt a vőlegénynyel. A vőlegény azt óhajtotta, hogy a lakodalmat széles keretekben ünnepeljék meg és e célra az udvaron lombsátort állítsanak föl. A mama viszont a szűkkörű családi ünnepély mellett foglalt állást. A fiatalember a mintaszerű vőlegényekhez méltóan, loyálisan mondta:

— Majd megkérdezem Sárát ez ügyben. Döntsön ő!

Odament a leanyhoz, aki merengve, lehajtott fővel, mámorosan élvezte a képzelt világ hódolatát.

— Édes Sára, én szeretnék sátrat a lakodalomra, de a mama nem akarja. S maga hogy kívánja?

A leány szomorúan válaszolta:

— Hagyjon nekem békét, Grünfeld úr . . . — — —

A külföld krónikája.

A washingtoni béketárgyalásokat váratlanul bekövetkezett esemény előzte meg, A björkői császártalálkozással Miklós cár kiszökött Pétervárról, hogy a «barát»-jával, a német imperátorral néhány órán keresztül tanácskozhassék a béke és háboru, illetőleg az uralkodás, vagy nem uralkodás kérdése felett.

És a tanácskozás megtörtént. Másnap azután a világ-sajtó csodás egyértelműséggel állapította meg, hogy a két császár találkozása fordulópontot jelez Oroszország történetében. A sajtó tehát felállította prognosztikonját, de kétségtelen, hogy sajtóvélemény még soha sem ment oly jogosulttan frázis számba, mint az itt idézett. A császárok szeretik a sötétséget, az alkotmányos fejedelmek a félhomályt. A teljes világosságtól mindmegannyi irtózik. Oroszország története már a fordulat jegyében volt s ebben a stádiumban ujjabb, talán még szerencsésebb fordulatot is remélni nincs oka sem a sajtónak, sem az európai közvéleménynek. Tény az, hogy a björkői császártalálkozás lefolyását és eredményét csak sejteni lehet s a titkolódzás ezuttal fokozottabb volt, mint rendesen.

Mi is történt illetőleg, mi is történhetett a fejedelmi yachton? Az orosz cár, miután már nincs tanácsosa, akihez bizalommal lehetne, egy külállam uralkodójának tanácsát kérte ki. Ez a fejedelmi tanács képezte tehát azt a nagy forradalmat, amelyet a sajtó megállapított. Azonban közvetlenül a császártalálkozás után a német kormány egyik tekintélyes félhivatalosa, országgá bocsájtotta a német kancellár tiltakozását a feltevés ellen, hogy Vilmos császár felelősséget vállalna azért, amit tanácsolt. Kétségkívül áldásos lehetett a björkői találkozáson megejtett elhatározás, amelynek szerzősége ellen a prestigeére tagadhatatlanul sokat tartó német imperátor jó eleve is tiltakozik.

Azonban ez a tanácskozás egy más tekintetben mégis érdekesen világítja meg az oroszok szerencsétlen uralkodójának gondolatvilágát. A cár nem bizik többé környezetében és ennek tanácsadásában. Belátja szükségét, hogy mások tanácsát kérje ki és az elmúlt napokban erre alkalma i

volt. Moszkvában egybegyültek a zemsztvók, levélváltásban felajánlotta a tanácsát a német császár. A zemsztvó tagjai felelősek azért, amit tanácsolnak s az autokrata orosz cár abban az esetben, ha a népképviselőt tanácsára hallgat, nem kormányzott, hanem csak uralkodott volna. A német császár hajlandónak mutatkozott tanácsot adni, — hiva, vagy hivatalanul, az egyre megy — de az adott tanács következményeiért a felelősséget természetesen nem vállalja. És e pont az, mely mindennél jobban világít be Miklós cár beteges lelkivilágába és gondolatmenetébe. Miklós cár gondolatmenetébe, aki nem az orosz nép és a történelem előtti zemsztvóknak véleményére kíváncsi, hanem a felelőtlen uralkodótárs tanácsára hallgat. És ezek után bizvást megkezdheti tanácskozását a Waschingtomban egybegyült békekongresszus. Kilátásai valóban módfelett kecsegtetők.

Az autokrata uralkodónak nem kedvez a XX. század szelleme. Fenn, északon aláaknázzák a cári palotát, sorra gyilkolják a cárizmus híveit s frázis nélkül mondható el, hogy a mérhetetlen nagy Oroszországban ma holnap nincs hely, amely a cárnak biztonságot nyújtana. Mialatt pedig mindez végbemegy és lejátszódik a magas Északon, Dél-Európa autokrata uralkodója elé bombát vetnek, amely az utba eső ártatlanokat elpusztítja, a bűnös uralkodót ellenben sértetlenül hagyja. A szultán ezuttal is megmenekült végzete elől. Itt is joggal merül fel a kérdés: még meddig? Előre halad-e az új törökök reformmozgalma annyira, hogy meg tudja állítani a beteg ember haldoklását. A beteg ember haláltusájában ezen a héten beállt a válság, de — elodázódott.

Abdul-Hamidot bizonynyatra rémületbe ejtik az oroszországi hírek. Nem mintha féltene a cár birodalmát, melynek egészségesebb éveiben vég törekvése Törökország veszte. A szultánt jóleső tudással kellene eltöltenie az oroszországi forradalomnak, ha jó maga ugynevezett «alkotmányos», talán éppen «legalkotmányosabb» uralkodó lenne. De az ellenségek is aggódhatnak egymásért. Abdul-Hamid ép úgy megrémült a cár ellen tervezett merénylet hírére, mint Miklós cár megijedhetett a mikor a konstantinápolyi bombavetés hírére vette. Az uralkodók a világpolgárok.

Dii minorium gentium.

Irta: Szász Zoltán.

Tisza István immár befejeződött geszti cikksorozatában csak úgy mellékesen, megint kikel a dii minorium gentium ellen, akik — szerinte — nagyban hozzá járultak ahhoz, hogy a nemzet — megint csak szerinte — végzetes lejtőre sodortatott. Ez a kifakadás, — mely törvényes leszárnazottja az elem, banda s más szitkoknak — melyekkel az akkori ellenzék s a mai koalíció egyes egyéneit s egy csoportját illette, kiválóan jellemzi Tisza tudását és lelkületét. Miért fájt neki egész kormányzása alatt olyan nagyon, hogy Lengyel Zoltán, Olay Lajos és Pozsgai Miklós is fel van a nemzet által arra hatalmazva, hogy az ő cselekedeteit bírálják? Miért nevezi ő ezeket még most is kötekedő gúnnyal: dii minorium gentium-nak, ami magyarra fordítva zúg-politikust jelent! Már mint a Tisza szellemében fogant fordítás szerint! Mert ezek az urak — s mind azok, akiket ő elemnek nevezett — származásilag s a politikai múltot illetőleg, nem valami előkelő személyiségek. Csak egyszerű ügyvédek s nem egy esetben fiatal, temperamentumos emberek. Geszt urának egész világnézete ugyanis reakcionárius, sőt lehet mondani feudális.

Bárhogy ellenszenvezik gróf Andrássy Gyulával ellenfélül, vetélytársul szívesen válassza. Hogyne! Gróf Andrássy Gyula szintén egy történelmi nagyság fia, szintén a politikára, sőt az államférfiságra és miniszterelnökségre neveltetett, akárcsak ő maga. Hogy Andrássynak tényleg van tehetsége is a politikára s kissé alaposabb tudása mint Tiszának, ez mellékes, vagy legalább is ez az egyenrangúság szempontjából mellékes, lévén viszont az ellenszenv és meggyanusítási okai — a legfőbb mindenesetre — az, hogy ő is

egy nagy apának a fia. Nemkülönben azért bánt Tisza és táborokara az egész harc alatt rendkívüli rokonszenvvel Kossuth Ferencsel is. Ő szintén egy rendkívüli nagy apának nagytehetségű fia. Tisza szerint szintén hivatott a politikára, ha ugyanebben az esetben — az ő véleménye szerint — nincs is igaza.

De mit akarnak a politika terén a másodrangu istenek, akiknek az apja sem volt miniszterelnök s akik nem lettek küzdelem nélkül nagy emberekké s nem élvezték a szerencsés születés előnyeit? Hihetetlenül maradi, antiliberális, anti-demokratikus ösztönöket árul el Tisza s árult el megelőzőleg is ilyenfajta kijelentéseivel. Úgy látszik, ő a politikát úgy leplezi le, hogy egy-egy grand seigneur köré összpontosuljon egy csomó nyugodt, jellegtelen, birkatermészetű alak, akik a maguk előkelő politikai nevű vezérükkel pártokat alakítsanak s ezek az egy-fejű pártok aztán hadakoznak egymás ellen. Egy új fajta arisztokrácia, a politikai, látszik Tisza kijelentései szerint az ország ügyeinek intézésére egyedül hivatottnak. Apa-nélkül embereknek legfeljebb mint szerény statisztáknak van létjoguk.

Szerencsére a történelemben s a jelen válságban nem így van a dolog. Ellenkezőleg azt lehet mondani, hogy a *dii minegrum gentium* különösen forrongásos időben nagyon fontos szerepre hivatott. Esztétikai okok, a szalon-tónus és kaszinói nyelvek túlbecsülése talán ellenszenvessé teheti Pozsgai, vagy Lengyel Zoltán alakját, az objektív politikai gondolkodás azonban be kell, hogy lássa az ily szellemileg sem elsőrendű, de szuggesztív temperamentumu egyének politikai szükségességét. Soha nagyobb politikai átalakulás, soha forradalom, vagy csak forradalom-szerű válság ily nem épen olimpszi méltóságú alakok nélkül le nem folyt. A nagy francia forradalom már kezdő korában, mikor még nem volt rémuralom már termelte a szitkozódó, köpködő durváskodó politikusokat. Nemkülönben a mi negyvennyolcadiki hőskorunk.

Persze amazok ma már történelmi görög tüzön keresztül jelennek meg s ép ezért Tisza nem veszi észre a hasonlóságot.

Pedig egy magát nagy államférfiúnak s egészséges embernek tartó politikusnak szüksége volna az ilyen «blickre.»

Pedig nem is kellene visszapillantania. Itt a jelenben is föl-föl tűnnek élő bizonyosságai a dei minorum gentium fontosságának. Deroulede se valami kiváló és megfontolt alak. Ha tőle függött volna, Franciaország már rég megkapta volna azt a második verést, amelyet a nacionálisták a revanche-keresés címén annyira szeretnének előidézni, Derouléde ennek a hóbortos politikának megtestülése s amíg nem volt száműzve, a zászlóvivője volt. Nem csak teremszolgákat támadott meg, de tábornokokat is kantárszárakon fogva akarta az elysée felé vezetni. Felforgató természet volt, akinek egyáltalában nem imponált — a rend eszméje s céljai felé az izlésre nem tekintve igyekezett.

A normális, erőszakosság nélküli fejlődés — vagy nem-fejlődés — hivei, persze nem értik meg az ilyen emberek szükségességét, és pár excellence politikus voltát s reájuk gondolva ki jönnek a sodrukból.

Igazi kis-isten, aki néhány napig a Fekete-tenger királya volt, Matusenko a Potemkin lázadásának vezére. Ha Oroszországnak több ilyen izgága, erőszakoskodó normális fejlődésre nem tekintő embere, több Gaponja és Matusenkoja volna, hamarább szabadulna meg a nagyhercegeitől és nagystilu politikusaitól. Igen is szükség van tehát ezekre a másodrendű istenekre. A néperjedés jelképei és megtestesítései ők, s így igazabb istenek, mint a megfontolt világos fejű egyéniségek, akik csak önmagukat képviselik.

Pestis Bergamoban.

Irta : Jacobsen I. P.

Ó-Bergamo egy alacsony hegy tetején épült, falakkal körülvelt város volt, míg ellenben Uj-Bergamo ugyanezen hegy lábánál feküdt.

Egy napon az új városban kiütött a pestis és a lakosság nagy részét elpusztította; az életben maradtak pedig elmenekültek a világ minden tája felé. Hogy a levegő megtisztuljon, az ó-városbeliek felgyújtották az elhagyott várost, de ez mitsem használt, mert ez a betegség náluk is föllépett és irtózatos dühöngésében tucatjával szedte naponta az áldozatait.

Ők azonban nem menekülhettek el. Voltak ugyan olyanok is, akik megpróbálták, de ezek életüket tették kockára, mert csak hegyhasadékokban és erdőkön keresztül menekülhettek — hol valamennyi a bős vadállatok prédája lett — mivel a parasztok még a környéken sem túrték meg őket és a melyik a községbe merészkedett, azt, mint egy veszett kutyát könyörtelenül leütötték.

Az ó-bergamoiak tehát kénytelenek voltak ott maradni. A forróság napról-napra erősebb lett és ez a szörnyű betegség is mindjobban terjedt. Az emberek lelkét aggodalom és borzalom szállotta meg. A piaciéren hatalmas máglyákat gyújtottak, hogy az egészséges füst átjárja az utcákat. A szegények között ecetet és borókát osztogattak. Mindennap szorgalmasan járták a templomot és ájtatos imával járultak az istenhez. Naponta, mikor lement a nap, minden templom harangja megcsendült és az egek felé szállt lassú panaszos hangjuk.

A vész azonban csak dühöngött tovább. És mikor a népben mindinkább megerősödött az a hit, hogy az isten nem akar, vagy nem tud segíteni, elfordultak tőle. A részeg emberek üvöltéséről és az istenkáromlásoktól visszhangzott az utca. A jelszó pedig az volt: ma együnk, mert holnap meghalunk. Később a szájalom és a részvét is kihalt a szívükből, mert mindenki magával törődött, önmagát féltette. A beteget már közös ellenségnek tekintették és ha valamely

szerencsétlen az utcán összeesett, nem nyílt meg az ajtó számára sehol, hanem megdobálták és lándzsa szúrásokkal kényszerítették, hogy magát elvonszolja.

Eső nem esett. Az elviselhetetlen forróságához járult még a levegő mozdulatlansága. A hanyagul elföldelt és temetetlen hullák rettentő szaga összekeveredett a levegővel és annyi holló meg varjú jött erre a szagra, hogy minden háztető fekete volt tőlük. A város falain pedig különös nagy görbecsőrű madarak ültek, de olyan nyugodtan vártak, mintha azt sejtették volna, hogy az a szerencsétlen város nemsokára egy hatalmas hullagödörre válik.

Eppen tizenegy hét telt el a pestis kitörése óta, mikor a toronyőr és a magasabb helyen lakók egy furcsa karavánt vettek észre, akik az újváros kormos kövei között közeledtek, körülbelül hatszázan lehettek. Asszonyok, férfiak, fiatalok és öregek. Széles nagy lobogókat és fekete keresztet cipeltek. A tikkasztó hőségben felhallatszott lassú, panaszos énekük, melyet a fölfelé vezető úton abba hagytak és egy nagy csoportba tömörülve szótlánul haladtak egymás mellett. Mintha egy inséges városból jöttek volna, olyan sápadtak és soványak voltak. A nép eleinte bizonyos tiszteletet tanúsított irántuk, de ez bizony nem sokáig tartott, mert egyesek a kereszthordozók között egy bresciai félbolond cipészre ismeretek és ekkor rögtön nevetségessé vált az egész sereg. Mégis némi szórakozást nyújtott nekik az egyhangúságban és mikor ezen idegenek a templom felé tartottak, a nép utánuk tódult, akárcsak a szelídített medve, vagy a bűvészbanda után. Két filozófus — kik eddig is az atheismust terjesztették — annyira felingerelte a népet, hogy a templom közelében már attól lehetett tartani, hogy az idegeneket megtámadják. Ekkor éppen a templom mellett megnyílt egy korcsmaajtó, melyen egy csomó ember tódult ki, a kik rögtön a menet élére álltak és énekelve, bögve vezették őket a templomig. Itt békésen, csöndesen bevonultak.

Ez a templom rideg és különös volt. Hűvös levegőjébe mintegy belerögzött a viaszgyertya-füstszag. A kőpadló erősen ki volt kopva és a poros, aranyozott, régi képrámák, az elmosódott, elhalványult faldíszek és írások, a félhomályba borult boltívek sejtelmes, csöndes áhítatot ébresztenek az ember lelkében.

De a korcsmaabeliek garázdálkodása megzavarta az ábrándozót. Az egyik erős, nagy kamasz palást helyett egy fehér kötőt akasztott a hátára és eszelős, durva szavakkal illette az istent. Egy másik pedig — aki valamikor egyházi

volt — szerelmi dalokat énekelt, közben letérdelt, sürgött-forgott és a tömjénezővel hatalmas köröket írt le maga körül. A többiek pedig — akik a lépcsőkön ültek — bődületes nevetésben törtek ki a két részeg esztelenségein.

A jámbor idegenek a templom közepén álltak és fájdalmas sóhajtás röppent el ajkaikról. Szívük gyűlölettel és bosszúvágygal volt tele és kezeiket összetéve könyörögtek az istenhez, hogy álljon bosszút azért a gazságért, amit a saját házában követnek el ellene.

— Hiszen szívesen pusztulunk mi el velük együtt, csak mutasd meg nekik, hogy létezel; mutasd meg nekik hatalmadat!

És belefogtak egy halottiénekebe, de olyan hangon, mintha a szodomai tüzes kénesőért vagy Simson erejéért könyörögtek volna. Esdekeltén sáltak. Majd derékig vetkőzve egymás mellé térdeltek és vadul korbácsolták egymást, úgy, hogy a vér csepegett és fresegett a suhogó korbácsokról.

Minden ütést egy áldozatnak tartottak. Bárcsak itt előtte véres darabokra szaggathatnák testüket, mely vétett az ő parancsai ellen. Ez bűnhődjék érte; legyen megkínozva, megsemmisítve, hogy láthassa az isten, mennyire beismerik ők gyarlóságukat, féreg voltukat! Es addig ütötték egymást, míg kezük fáradtan le nem hanyatlott és sorba lerogytak a földre. Őült fanatikus láztól villogott a szemük; szájuk habzott és sebeikből lassan szivárgott a vér.

Borzalom hatotta át a körülállók szívét. Lélegzetük elállt. Térdük reszketett a gyöngeségtől. Ez a látvány magával ragadta őket, mert az ő agyukban is volt abból a fanatizmusból, mely ezt az örültséget megértette. Síri csönd állt be a templomban; lassú morajlás vonult végig a tömegen. Még a két kolompos is lecsendesedett és a két filozófus lehorgasztott fővel bámúlt maga elé.

Es most egy fiatal, sápadt barát felállt az idegenek közül. Vékony, sovány karjait az ég felé tartotta és beszélni kezdett a pokolról. Elmondta, hogy a pokol éppen olyan végtelen, mint az ég, hogy ott rettenetes kínokat kell az elítéltnak végigszenvedni. Van ott kéntenger, kigyóerdő és gyeheennatűz-láng, mely körülnyaldossa a bűnösöket.

Csönd volt. Lélegzetvétel nélkül lesték minden szavát, mert úgy beszélt, mintha saját szemével látott volna mindent. Azután a tízparancsolat szigorú betartásáról beszélt.

— Ti azt mondjátok, hogy Krisztus a mi vétkeinkért halt meg és a törvények többé nem kötelezők. Hiszen jól tudjátok a történetét. Egy pénteken nagy nehéz keresztet

tettek a vállára és azt a város egyik sívár dombjára vitették vele. Ott letépték ruháit, keresztre dobták, odaszegezték lábait és kezeit. A keresztet azután felállították és cövekkel megerősítették. Jézus szomorúan nézett végig az ujjongó tömegen és egy szánalmas pillantással sem találkozott, hanem sokan gúnyosan tekintettek föl szent szenvedő arcába és így kiáltoztak:

— Te, aki isten fia vagy, aki a templomot leromboltad és három nap alatt felépítetted, segíts hát most magadon, szállj le a keresztről!

Ekkor Jézus, az isten fia, haragra lobbant. Belátta, hogy kár volt a megváltás ígét hirdetni és a tömeg legnagyobb ámulatára lejött a keresztről, felöltözködött és méltóságteljesen emelkedett az ég felé. A kereszt üresen maradt, az engesztelés nagy munkája pedig sohase lett befejezve. Látjátok tehát, hogy Jézus nem halt még értünk és Jézus nem szenvedett ki a mi vétkeinkért.

Itt elhallgatott.

A hitetlenek egyrésze most fenyegetőve előrenyomult és elsápadva odakiáltotta a barátoknak:

— Akarod-e ismét keresztre feszíteni? Akarod? . . .

És az egész tömeg egyszerre rekedten ordítani kezdte: keresztre vele! keresztre vele! . . .

A barát kezeit az ég felé emelte, végig nézett a sokaságon, elnevette magát és lelépett a szószékről. Azután a zászlóval, a fekete keresztekkel elvonultak

Az óbergamoiak pedig utánuk bántak. A lemenő nap sugarai megvilágították a sikság fölszálló porát. A fekete keresztek sötét árnyékot vetettek a város falára, mely mellett elhaladtak. Majd később felhangzott szomorú énekük. A zászlók még fel-felbukkantak egy párszor a láthatáron, azután valamennyit elnyelte a végtelen róna.

Fordította: A b á d i.

A pusztuló Székelyország.

A bérczes Erdély gazdagsága és népe pusztuló félben van. Ott valóban romlásnak indult a hajdan erős magyar és mindenki láthatja a nyomorult népre esett csapásokat. Pusztul a székely. Nemhogy gyarapodnék, hanem kihalófélben van s míg a magyar népesség 13%-kal szaporodik, Székelyország lakossága csökkent, s a csökkenés majdnem egy százalékot tesz ki. Gazdasági szétzüllőben, önmaga úgyszólván óráról-órára degenerálódik, s nincs ereje megakadályozni két vetélytársának, a szásznak és románnak diadalútját.

A civilizáció talán sehol sem bizonyult oly romboló hatásúnak, mint a Székelyföldön. A józan és becsületes székely nép, az ezerév előtti Magyarország határőrsége megfogyva és részben elzülve került ki befolyása alól. Férfiája tétlen és henye, asszonyának nagy része feslett, képviselője jó részben tehetetlen a terjedő mételyllyel szemben. Ott, ahol még egy félszázad előtt minden műveltség forrása a jó maga is tudatlan kántortanító s a bár vallásos, de visszamaradt műveltségű pap volt, a félműveltség tanítása és a káros hatású idegen befolyás a nép tekintélyes hányadát megrontotta. A cifrázkodó és a cifrázkodás lehetőségéért a becstelenségre is kész nő, a henye és akaratnélküli parasztférfi ma már típusai a székelynek, típusai, amelyekkel az erdélyi falvakban és mezővárosokban lépten-nyomon találkozunk. Elnémultak a harangok is, idegen nemzetiség és idegen vallás lett urrá a pusztuló Székelyországban, amelynek népe már nem lázad a román és szász túlkapások ellen, hanem azokkal megalakudni kész, s nemzetiségét és vallását odahagyva, szászszá és románna is lesz, ha érdeke úgy kívánja meg.

Nem képzelhető el visszataszítóbb kép egy önmagát önként megadó nemzetnél. Gyászos kapitulációja magánéletében és gazdasági világában is csakhamar megfogja teremni a maga szomorú gyümölcseit, s megélhetése hovatovább teljesen lehetetlenné válik. Amikor már nem tud, mert nem akar kenyeret találni, mikor leánya, felesége, illatröngyök nélkül kénytelen végig róni a falu utcáit, s már nem telik «likőrre és cigarettára, odahagyja házáat, szülőföldjét, s túlmegy a magyar határon a szomszédos Eldorádóba. Romániában azután meglesz minden, amit csak megkíván. Igaz ugyan, hogy meg kellett magát adnia gúnyolódó ösellenségének, de egy elpu-

hult s romlásnak indult faj ezzel már mit sem gondol. Az ellenség földjén feltalálja álmát, felesége és leánya nem fog többé a divatból kiment ruhán s az illatszerhiányon sírni, mert a székely nő nagyon szép! Neki is jut egy és más a jóból és ha a szép napok, ezuttal romániai szép napok véget érnek, ott a nemzeti erőtől duzzadó román élet, az majd megtanítja dolgozni őt, aki falujára azért vetett búcsupillantást, hogy tétlenül élhessen.

Pusztul a székely. Csakhogy a pusztulása a magyar nemzeti eszme vereségét is jelenti, s az elnémult harang, mindenkor az elnémult és kiszorított magyar szó. S hiába van a székelységben ezer meg ezer józan erkölcsű munkás és nemzetiségéhez ragaszkodó család. A mótely terjedt, s azt a tovaterjedést megakadályozni vajmi nehéz. Még jól emlékszünk az 1902. évi költségvetési vitára, hogy igyekeztek ezt a folyamatot a székelyföldi képviselők megállítani útjában, de az akkor elhangzott fejtegetések mindenkit meggyőzhettek, hogy egész más eszközökkel kell a székely nép segítségére sietnünk, mint a minőket a székely képviselők indítványoztak. A degenerálódó székely népet nem szabad segíteni, mert nem mesterséges jólétre, hanem munkára van szüksége. A munkahiány az, a mely ezt a szerencsétlen nemzetiséget dekadenciába juttatta. Órákon keresztül halad szédítő sebességgel a gyorsvonal, anélkül, hogy virágzó falu, vagy ipartelep mellett haladna el. Sivár, kietlen völgykatlanokat szel át, mindenütt nyomot, pusztulást hagyva hátra. Csak itt-ott mutatkozik valamelyes jólét, megannyi mértföldmutatójaként az előretörő román nép erős nemzeti és gazdasági életének. Azután ismét néma csönd következik, a pusztuló Székelyországnak, valamely magyar lakta faluja.

Most végre Vörös László kereskedelmi miniszter vette kezébe a székelység ügyét. A miniszter belátta, hogy a székely nép megmentése eminens nemzeti érdek. Nem törődve a politikai válsággal, siet a mentési akcióval, nehogy megkéssünk. Ipart akar adni a székely népnek, ipart, a melyből becsületesen megélhessen s a mely feledtesse vele a henyeséget és tuaya cifrázkodást. Mindenekelőtt megíratta a munkát, a mely a Székelyföld népességi és gazdasági viszonyait az igazsághoz híven ismerteti, s a mely vezérfonala lesz a székelyföldi iparációnak. A feladat, a melynek megoldása a miniszterre vár, nagy és nehéz, de ha tekintetbe vesszük Vörös László nagy képességeit és munkabírását, úgy joggal hihetjük, hogy a jelenleginél szebb és jobb napok várnak a pusztuló Székelyországra.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

130

— Nem, nem hihetem, — akadékoskodék Sonja. Nem bírom megérteni. Egy teljes esztendeig szeretted egy férfiút s most hirtelenül... három nap alatt minden feledve...

— Három nap, — okvetetlenkedett Natasa. Nekem úgy tetszik, mintha száz éve szeretném. A megpillantásakor éreztem, hogy ő a parancsolóm, a mesterem s én az ő szolgálója. Igen, a szolgálója! S parancsainak eleget teszek... de az isten szerelmére kérlek, Sonja, ne szólj erről senkinek. Én megmondtam neked...

— De minek e titkolózás? Miért nem jön házukba? — kérde Sonja. Miért nem kéri meg kezedet nyíltan? András herceg nem kötötte le cselekvési szabadságod. Én nem bizok ebben az emberben. Natasa, gondolkodtál-e már e titkolódzás okai felől? Mik lehetnek azok?

Natasa csodálkozva nézte Sonját. Nyilvánvaló, e gondolat most keresztezte először agyát, s nem lelt reá magyarázatot.

— Hogy melyek ez okok, nem tudom. De letezésük nyilvánvaló.

Sonja sóhajtott s hitetlenül rázta fejét.

— S ha nem becsületes ez az ember?

— Ő!... s becstelen! Bárha ismernéd — mondá Natasa.

— Ha becsületes ember lenne, akkor nyilatkoznia kellene, vagy pedig kerülni látásodat s ha te meg nem teszed, megteszem én, írok neki s írni fogok mamának, — jelentette ki Sonja határozott hangon.

— De én nem élhetek nélküle, — okvetetlenkedék Natasa.

— Natasa, nem értelek. Mit beszélsz? Gondolj Nikolájra!

— Nekem nem kell senki és semmi kivüle. Mint merészeled őt becstelennek nevezni? Vagy tán nem tudod, hogy szeretem?

— kiáltá Natasa. Menj, Sonja, nem akarok veled civakodni, menj, az isten szent nevében, menj. Nem látod, mennyire szenvedek? — kiáltá Natasa dühtől remegő, kétségbeesett hangon.

Sonja zokogásba tört ki s elhagyta a szobát. Natasa azonban az asztalhoz közeledett, Mária hercegnőnek akart írni. Tudatni akarta vele, hogy felhasználja András herceg nagylelkűségét, melynek értelmében szabadon rendelkezhetik sorsa felett s nem válik eleségévé.

Mindezt e pillanatban olyan könnyűnek s egyszerűnek találta.

Rostovék pénteken akartak visszautazni falujukba, de a gróf szerdán elutazott egy vevőjével Moszkva melletti birtoka megtekintésére. Ugyancsak e napon voltak hivatalosak a leányok Kuraginékhoz ünnepi ebédre s Mária Dimitrijovna elkísérte őket. Ez alkalommal találkozott Natasa s Anatol újból s Sonja észrevette, hogy valamiről behatóan tárgyalnak s hogy Natasa az ebédnél izgatottabb mint azelőtt. Hazaérve Natasa maga fogott a türelmetlenül várt magyarázatba.

— Nos, Sonja, mondhatom, szép oktondiságokat beszéltél róla . . .

— Vajjon mit? Mit mondott? Mondj meg mindent s a tiszta igazat.

Natasa gondolkodott.

— Ah, Sonja, ha úgy ösmerhetnéd, mint én! Azt mondá . . . Azt kérdezé . . . vajjon mátkája vagyok-e Bolkonszky hercegnek? Nagyon örült, hogy a házasság az én döntésemtől függ.

Sonja szomorúan sóhajtott.

— Hisz még nem utasítottad vissza Bolkonszkyt.

— Talán már megtettem! Talán vége van közöttünk mindennek. De miért gondolsz felőlem ily rosszakat?

— Én nem gondolok semmit, csak nem tudom felfogni . . .

— Türelem, Sonja, majd megértesz mindent. Majd meglátod, micsoda ember ő. Csak ne tételezz fel rosszat sem rólam, sem róla.

— Natasa, én nem bizok benne. Minek ez a titkolódzás? Félek, hogy szerencsétlenné teszed magad, tette hozzá gyorsan, — mintegy megrémülve szavai értelme felett.

— S ha tönkre is teszem magam, semmi közötök hozzá Hagyj békén! Gyűlöllek!

— Natasa! — kiáltá Sonja remegő hangon.

— Gyűlöllek, gyűlöllek! Ellenségünk vagy.

Natasa szélvészfént száguldott ki a szobából. Nem beszélt többé Sonjával, de Sonja szemmel tartotta minden lépését.

A gróf visszatértét megelőző estén Sonja észrevette, hogy Natasa egész reggel a vendégszoba ablakában ül az utcára figyelve s hogy valamivel később egy arra hajtató tisztnek — akit Sonja Anatolnak tartott — intett valamit.

Barátnőjét mind élesebben megfigyelte s igen nyugtalanítá Natasának az ebéd alatt tanúsított sajátságos, természetellenes magatartása. A tea után, a folyosón, Natasa ajtaja előtt találta a komornát, aki szemlesütve, falhoz lapulva várta Sonja elhaladását. Amikor az éber rokot a szobában hitte, benyitott Natasához, de Sonja az ajtóresen eszközölt kémkedése, kandiskodása révén tisztán kivette, hogy a komorna újabb levelet adott át unokanővérének. Hirtelen eszme cikázta keresztül Sonja agyát — most már bizonyossá vált előtte, hogy Natasa valamely szörnyű terv kivitelén töri fejét. A pillanat hatása alatt kopogtatott Natasa ajtaján, de nem lelt bebocsátást.

— Meg akar vele szökni, — tépelődik Sonja. Mindenre k pes. Mitévő legyek? Avassam be kételyeimbe a Natasában annyira bizó Mária Dimitrijevnát? Mindegy. A sötét folyosón álldogálva határozott. Elérkezett a hála pillanata. Most vagy soha. Be fogja bizonyítani, hogy nem feledte s nem feledi a család részéről nyújtott jótéteményeket s hogy Natasát igen szereti. Még ha három éjjelt kellene is itt vrrasztanom, sem hagyom el ezt a folyosót, erőszakkal fogom meggátolni terve kivitelében, nem engedek a családra szégyent hozni.

Mária Dimitrijevna a folyosón találta a kisirt szemü Sonját s faggatózásaival vallomásra bírta. Az amazon elfogta keresztgyermekének levelét s ezzel felfegyverkezetten rontott be ennek szobájába.

— Te aljas, te szemérmetlen! — lihegé, — nem akarok rólad tudni többé.

(Folytatjuk.)

Főszerkesztő: Bródy Sándor.
 Felelős szerkesztő: Lóránt Dezső.
 Szerkesztőség: Erzsébet-körút 9.
 Kiadja a „Jövendő“ kiadóhivatala.

15-20 éves hölgyeknek!

A SZÉPSÉG TITKA.**Vigyázzon jól, mert itt a nyár!**

Eredeti levelek hiteles másolata:

Egy lemerbergi tanárné írja: Az ujságban hirdetett csodadolgoknak nem hittem soha és a Diana-crémet s Diana-szappant is csak azért rendeltem meg, mert több oldalról azt állították, hogy ezek a legjobb bőrápoló- és szépítőszerek. Most már tapasztalathból mondhatom, hogy ezek az állítások igazak és igyekszem én is tovább terjeszteni hölgyismerőseim között. Egyelőre csak 2 tégely Diana-crémet és 1 drb. Diana-szap. kérek postafordultával

Uri hölgyeknél rendes szokás, hogy mielőtt színházba, bálba vagy egy séiára mennek, előveszik a «Diana-szappant» — mely tiszta epe és parfüm — és azzal megmossák az arcukat, kezüket. Azután a száraz és nappal is használható «Diana-crém» gyöngén bekenik magukat, melyre jön a «Diana-hölgypor». Minden dobozhoz már a szarvasbőr is hozzá van csomagolva. Ily bőrápolás mellett nem csoda, hogy a fővárosi és a vidéki nagyvárosi hölgyek feltűnést keltenek szépségükkkel, finom, tiszta s szeplőtlen arcborúkkal és gyöngéd, puha, bársonyszerű kezeikkel. — Ezek a Diana-szépítőszerek arról nevezetesen a hölgyek előtt, hogy azoknak használatát nem lehet felismerni az arcon s épen ezért vásárolják ma már az egész világon is meretes Diana-szépítőszereket.

Egy tégely DIANA-CRÉM (éjjel használható zsiros krém) 75 krajcár, DIANA-SZAPPAN 75 kr., DIANA-PARFUM originalis nagy üveg 5 K. DIANA-PUDER 3 színben (szarvas bőrrel) 75 kr., egy tégely DIANA-PIROSÍTÓ 5 korona. Egy üveg DIANA-HAJSZESZ 4 korona.

Központi főraktár, honnan a szállítás naponta titoktartás mellett történik utánvétellel:

Érényi Béla Diana-gyógyszertára**Budapest, Károly-körút 5. sz.**

Egy párisi gyógyszerész leánya írja: A minden oldalról ajánlott Diana-szépítőszerekkel tettem egy próbát s mondhatom, hogy többet ér az összes francia szépítőszereknél. Legyen szíves intézkedni, hogy egy párisi gyógyszertárban állandóan megkaphassuk, mert így sokba jön a szállítás. Most kérek két száraz Diana-arccrém, két Diana-szappant és három Diana-pudert.

Egy 17 éves bakfis levele: Nővéremtől loptam egy kis Diana-parfümöt, de az olyan valami különös jó volt, hogy az egész kis városunkban csak az én illatomról beszélnek. Legyen szíves megírni, hogy a Diana-szappan és Diana-crém is ilyen finom dolog-e?

Egy kassai úrhölgy írja: Semmit se tartottam az összes szépítőszerekről addig, míg meg nem próbáltam a Diana-crémet és Diana-szappant. Tessék utánvétellel 3-3 adagot küldeni.

Egy kolozsvári 45 éves urinő írja: 18 éves korom óta használok arckenőcsöket és szappanokat, de hatását soha nem vettem észre oly rövid idő alatt (egy hét) mint a Diana-arccrémnek és Diana-szappannak. Oly üde, friss, tiszta arcot kapiam, hogy mindenki megbámul azóta.

„Globus“ műintézet és kiadóvállalat részv.-társaság nyomása Budapesten.

SZEGED.
FOLYÓIRATOK
1939/35 12

